

Met zijn theaterschip en zonder vaarbewijs reisde kapitein Dirks de wereld over, om de lof der zothed te bezingen

trouw.nl · door Jelmer Mulder

Het is 1995 als August Dirks met zijn *Ship of Fools* via Duitsland, Zweden, Polen en Finland naar Rusland vaart. Terwijl het schip de haven van Sint-Petersburg binnenvaart, pakt Dirks er een handgeschreven, Russische verklaring bij, die hij van een groot vel papier luid voorleest.

“We zijn vertrokken om niet terug te keren, onderweg zonder te weten waarheen”, zegt Dirks. Hij draagt een oude kapiteinshoed en grote kunststof neporen. “Net als het leven zelf. Altijd recht vooruit.”

De scène is te zien in *Azart, Come Make Art*, een documentaire over de in 1916 gebouwde vleetvisser die werd omgeturnd tot ‘narrenschip’. Met die boot – de Azart – trokken de kleurrijke August Dirks en zijn bemanning de wereld over om theaterstukken op te voeren, en voor ‘interculturele uitwisseling’. Dat deden ze over een periode van ruim dertig jaar, met soms jarenlange pauzes in Amsterdam.

De Azart, met een design van Renaud Arrighi, nabij Tarragona, Spanje. Bron *Foto Archief Azart*

Het werd een reis vol mislukkingen, of zoals Dirks (1952) het in de documentaire zelf noemt: ‘een keten van gebroken beloftes’. De eerste mislukking was er al voor aanvang van de reis, toen toenmalig minister Hedy D’Ancona de toegezegde subsidie voor de boot weer introk. Veel plekken waar de bemanning heen wilde, zoals Australië, werden uiteindelijk nooit gehaald.

Maar erg was dat niet. Het narrenschip – waarvan de naam verwijst naar onder meer een schilderij van Jheronimus Bosch – voer naar talloze plekken over de hele wereld, waar de bemanning in vrolijke en bonte voorstellingen speelde. Deze zottenschuit zou van Malta tot Suriname ‘de lof der zothed bezingen’.

In de Amsterdamse woning van Dirks hangen om hem heen getuigen van zijn reizende leven. Een kunstwerk uit Rusland, een grote poster van de documentaire over zijn schip. Varen kan al een tijdje niet meer, want Dirks is ongeneeslijk ziek. In 2020 kreeg hij van artsen nog een paar maanden te

leven, maar hij zit hier toch nog echt aan de eettafel. Zijn narrenschip ligt al jaren op het droge in Ecuador, waar het een nieuw leven kreeg als cultureel centrum.

Op zijn hoofd draagt Dirks een roodzwarte muts; aan zijn jasje en om zijn polsen hangen belletjes. Als hij praat beeldt Dirks vaak iets uit met zijn handen, dus tijdens het gesprek klinkt voortdurend zacht gerinkel.

Port-Saint-Louis-du-Rhône, Frankrijk. Bron Foto George Flangakis

Gaat u altijd in uw kapiteinskostuum door het leven?

“Ja. Het is ook een oproep aan de mensen om zich een beetje fatsoenlijk te gaan kleden. Want het ziet er niet uit nu. Het is één groot uniform, vooral bij de mannen. Het is saai.

“We hadden net een Frans meisje van zeventien op bezoek, die in Parijs voor filmmake-up gaat studeren. Die zei: ‘Amsterdam is leuk, maar hoe over het algemeen de mensen zich hier kleden, dat is eigenlijk gewoon schandalig’. Mensen verstoppen zich achter één uniform, en dat is eigenlijk een symptoom van een wat ernstiger ziekte.”

Hoe heet die ziekte?

“Angst, beschetenheid. Conformisme. Mensen durven niet uit de kast te komen, om gewoon te doen wat ze willen, wat ze leuk vinden. Ze kleden zich zodat niemand ze echt opmerkt, want dat is te gevaarlijk of zo. Ik heb echt al jaren een gruwelijke hekel aan spijkerkleding. Ja, dat vind ik echt gewoon lelijk.”

August Dirks met neporen. Bron Foto Nosh Neneh

In de documentaire is te zien hoe Dirks naast kleurrijke outfits ook voortdurend zijn grote neporen draagt, zelfs op de meest serieuze momenten. Met die oren ziet hij er haast uit als een elf. “Ze kosten maar 3,50 gulden, maar kunnen duizenden mensen aan het lachen maken”, zei Dirks daarover, tijdens een interview met *Trouw* in 1999.

De oren draagt u nu niet.

“Ik heb ze vijftien jaar gedragen. Nu heb ik ze niet meer op, behalve op zon- en feestdagen, zeg maar. Ik heb ze ooit gekregen van een vriendin tijdens een groot feest van Ruigoord in Paradiso. Toen ging ik terug met de tram naar huis, en de reacties waren overweldigend. Ik dacht, ik hou ze maar gewoon op.”

En u bent al jaren geen kapitein meer op uw schip.

“Ik was eigenlijk nooit de kapitein, het was een collectief-achtig iets. Ik was wel de initiatiefnemer, de motor. Maar ik was blij dat ik ervanaf was, omdat ik ziek werd.

“Het is een mooi verhaal, en ik ben ook helemaal perplex dat het verhaal nu doorgaat. Dat is een mooi cadeau. Dat ik zelf doorga ook, ondanks dat ze me beloofd hadden dat het afgelopen was. En dat die film gemaakt is. Die gaat gauw dood, dachten ze, dus laten we maar een leuk portret voor hem maken. De film werd eigenlijk gemaakt voor een beperkt publiek, rondom het schip, maar gaandeweg viel op dat ook mensen die nooit van het schip gehoord hadden, enthousiast waren.

“Het schip vertegenwoordigde voor mij een romantisch beeld van reizen. Ik hield van reizen, maar ja, als je gewoon in je eentje reist, dan ben je een soort nobody. Je zit op een terrasje, je vraagt je af wat je er doet. Je bent een geldmachine en je kan de plaatselijke bevolking wat centjes bezorgen, maar het heeft totaal geen inhoud. Met een schip kon ik een podium creëren om met mensen, het liefst van zo ver mogelijk, in contact te komen.”

Er was voor vertrek in 1990 nog wel een probleempje. U kon helemaal niet varen.

“In mijn eerste jaren kreeg ik hulp van schippers die in de buurt woonden, die vrienden werden. Van hen waren er gelukkig een heleboel, dus als de een niet kon, dan was de ander wel beschikbaar. Op een gegeven moment wilden ze niet meer, ze hebben hun eigen schepen. Maar toen had ik het al een beetje geleerd. En zo moeilijk is het niet.

Saint-Laurent-du-Maroni, Frans-Guyana. Bron Foto Marja de Vries

“Op zee heb je geen vaarbewijs nodig, maar wel als je de haven inkomt. Mijn vaarbewijs is in al die jaren maar één keer gecontroleerd. Je moet ook echt een blunder begaan voordat ze erachter komen. En ze kunnen het niet geloven dat je geen vaarbewijs hebt, want er komt een enorm schip aan. Natuurlijk heeft die kapitein een vaarbewijs, denken ze dan.”

Zijn vaarbewijs haalde Dirks toen hij een blunder maakte, die in de documentaire te zien is. De Azart raakte daarbij een stroomkabel in de polder bij Alkmaar. Door de daaropvolgende stroomstoring konden duizenden koeien niet gemolken worden. Schade: 40.000 euro. ‘Een klein probleempje’, constateerde Dirks destijds droogjes. Hij haalde alsnog zijn vaarbewijs.

De beschadigde stroomkabel was een voorbeeld van de keerzijde van Dirks’ avontuurlijke droom. Er waren successen en uitbarstingen van euforie, maar ook genoeg tegenslagen. Het was hard werken op het toneel, met drukke speelschema’s. De boot vroeg voortdurend om onderhoud, er was gedoe met de douanepolitie, het geld raakte op of bemanningsleden gingen muiten.

Dacht u nooit: dit is geen droom, maar een nachtmerrie?

“Het bleef een droom. Er was geen geld en geen hiërarchie. Aan boord moesten mensen zelf verzinnen wat ze deden, dus iedereen kwam met zijn eigen motivatie aan boord. Dat was de beste manier om iets samen voort te brengen. Ja, hard werken is nooit het probleem geweest.

“Het is eigenlijk ... je zoekt naar mogelijkheden. Het was ook maar één schip. Je hoeft niet helemaal te leren hoe de motor precies werkt, je moet gewoon deze motor aan de praat zien te krijgen. En als je een probleem hebt, dan lost het probleem zich vanzelf op, want je kan er niet onderuit. Je kan van het schip niet weglopen.

Paramaribo, Suriname. Bron Foto Marja de Vries

“Als het geld op was hadden we nog steeds een ontmoetingsruimte. Die hebben we volop gebruikt om geld te verdienen, door een nachtcabaret te organiseren. Dat heeft ons eigenlijk gered.

“Voor onze publiciteit maakten we meestal lokaal een deal. We regelden dan bijvoorbeeld een plechtige ontvangst met hoogwaardigheidsbekleders. Die kregen van mij cadeautjes en een toespraakje, en een bezoek aan sociale instellingen of het gekkenhuis. Dat was zeer goed voorbereid, we stuurden

bijvoorbeeld enorme brieven naar honderd steden, de adressen vond ik vooraf in het postkantoor in Amsterdam. Of we belden vanuit de telefooncel allerlei wethouders van cultuur, in houtje-touwtje-Italiaans en -Spaans.”

U wilde toen u jong was missionaris worden. Dat is in zekere zin toch gelukt.

“Het is een moderne versie daarvan, misschien. Wat dat betreft is het wel een rond verhaal. Ik had een oom die missionaris was in Chili en die was zo geliefd dat hij daar een straatje naar zich vernoemd kreeg. De Azart is in Ecuador nu een cultureel centrum, en in Amsterdam is het Azartplein naar de boot vernoemd.

“Ik wilde nooit echt in een huis wonen, want dan zit je als het ware vast. Of een vaste relatie met kinderen en een baan, dan ben je al rond voordat je nog moet gaan leven. Verplichtingen, routines; dan zit je vast. Zekerheid is voor mij non-leven. Dat heeft mij uiteindelijk op een schip gebracht.”

De documentaire Azart, come make art wordt door heel Nederland vertoond. Kijk hier voor het speelschema.

trouw.nl · door Jelmer Mulder